

RADYKALIZACJA SPOŁECZEŃSTW

Michał Nowosielski, Socjologiczna refleksja na temat ruchów społecznych

Artykuł stanowi rodzaj teoretycznego wprowadzenia do problematyki ruchów społecznych. Jego celem jest zwrócenie uwagi na fakt, że teorie ruchów nie są konkurencyjne, powinny natomiast być traktowane komplementarnie. Zwykle zwracają bowiem uwagę na różne problemy dotyczące tej szerokiej tematyki. Omówiono początki socjologicznej refleksji na temat ruchów, teorie działania zbiorowego, mobilizacji zasobów, społeczny konstrukcjonizm oraz teorie nowych ruchów społecznych. W ostatniej części artykułu ukazano pola zainteresowań teorii ruchów społecznych.

Sebastian Wojciechowski, Źródła współczesnego ekstremizmu politycznego. Hybrydowy model przyczyn ekstremizmu

Celem opracowania jest ukazanie głównych przyczyn współczesnego ekstremizmu politycznego, zachodzących pomiędzy nimi powiązań oraz ich sposobów klasyfikacji. Przyczyny te rozpatrywane są na podstawie dwóch podstawowy założeń. Pierwsze z nich traktuje źródła współczesnego ekstremizmu jako tzw. „model naczyń połączonych, czyli sumę składową wielu różnorodnych determinantów (np.: politycznych, społecznych, kulturowych, ekonomicznych itp.), a także ich wzajemnych relacji oraz wpływających nań różnych czynników. Drugie założenie odwołuje się natomiast do koncepcji hybrydowej ekstremizmu zakładającej występowanie wielu podobieństw oraz powiązań pomiędzy poszczególnymi formami ekstremizmu takimi, jak choćby: nacjonalizm, separatyzm czy fundamentalizm.

Rozpatrując problem przyczyn współczesnego ekstremizmu politycznego, postawić należy kilka kluczowych pytań. Na przykład: jakie są główne determinanty rozpatrywanego zjawiska? czy wśród źródeł współczesnego ekstremizmu wskazać można jeden lub kilka dominujących czynników? czy występuje jeden uniwersalny model klasyfikacji źródeł ekstremizmu? w jakim stopniu źródła współczesnego nacjonalizmu, terroryzmu czy separatyzmu są zbieżne?

Artur Wejkszner, Salaficki ruch globalnego dżihadu. Narodziny i ewolucja radykalnego islamskiego ruchu religijnego

Przedmiotem rozważań autora artykułu jest tzw. salaficki ruch globalnego dżihadu. Jest to radykalny islamski ruch religijny, który powstał na przełomie XX i XXI w. Jego uczestnicy opowiadają się za odrodzeniem islamu, odrzuceniem zewnętrznych wpływów w celu zachowania tożsamości i odrębności kulturowej, niezależnością polityczną muzułmanów i odtworzeniem kalifatu. Radykalizm polityczno-religijny ruchu związany jest z przyjęciem przez jego uczestników ekstremistycznej interpretacji doktryny dżihadystycznej. W terminologii zachodniej, zwłaszcza anglosaskiej, uznaje się te poglądy za fundamentalistyczne. Skrajne ekstremistyczne działania przejawiają się w przyjęciu za podstawową taktykę zamachów terrorystycznych. Zdaniem uczestników ruchu swoją rolę spełniają przede wszystkim spektakularne zamachy samobójcze, przeprowadzane symultanicznie. Struktura ruchu podlegała ewolucji w okresie ostatnich dwóch dekad. Aktualnie składają się na nią następujące elementy: jądro ruchu (w postaci Al-Kaidy, niezależne organizacje terrorystyczne współpracujące z powyższą strukturą, autonomiczne komórki terrorystyczne i ich sieci). Zasięg aktywności ruchu ma wymiar globalny.

Jadwiga Kiwerska, Reakcja USA na terroryzm

Atak Al-Kaidy na Stany Zjednoczone – najbardziej dramatyczna i spektakularna manifestacja radykalizmu, zmieniająca stosunek Amerykanów do bezpieczeństwa - miał też przełomowe znaczenie dla amerykańskiej polityki zagranicznej. Ogłoszono wojnę z terroryzmem i określono jej strategię tzw. doktrynę Busha, która wprowadzała zamęt na arenie międzynarodowej. Determinacja Ameryki w walce z terroryzmem powodowała, że uciekano się do metod sprzecznych ze standardami państwa demokratycznego. Wszystko to osłabiało pozycję i rangę USA w świecie, utrudniając również współpracę na arenie międzynarodowej i skuteczną walkę z zagrożeniami.

Iwona Jakimowicz-Ostrowska, Radykalizm polityczny jako reakcja na własne państwo. Europa Środkowa i Wschodnia w XXI wieku

Celem tekstu jest nie tyle przekonanie o ważności i słuszności prezentowanych przez autorkę opinii dotyczących współczesnych radykalizmów w Europie, a dokładnie w jej środkowej i wschodniej części, ale podjęcie dyskusji i postawienie pytań rodzących się w wyniku obserwacji tego zjawiska.

Największą wątpliwość budzi pytanie o rolę i znaczenie współczesnego państwa europejskiego w kreowaniu, stymulowaniu lub ułatwianiu rodzenia się oraz funkcjonowania na jego terytorium radykalnych postaw oraz ruchów. Na ile zjawisko to jest naturalnym efektem różnorodności poglądów charakterystycznych dla demokratycznych (lub demokratyzujących się) państw, a na ile ubocznym, niechcianym i coraz trudniej kontrolowalnym, skutkiem współczesnej polityki krajów w Europie? Skupienie się na wybranej części państw europejskich, tu środkowo-wschodnich, pozwala nieco uprościć, skomplikowaną i poruszaną przez najwytrawniejszych naukowców, kwestię poszukiwania znaczenia własnego narodu, państwa oraz tożsamości przez mieszkańców Europy.

Maria Tomczak, Niemcy wobec przemocy politycznej, terroryzmu i zamachów indywidualnych

Celem opracowania jest ukazanie przemocy politycznej stosowanej w Niemczech przez ugrupowania radykalne od lat 60. XIX w. po czasy współczesne. Szczególnie uwzględnione zostały zamachy indywidualne, towarzyszące niemieckiemu życiu politycznemu od lat poprzedzających zjednoczenie Niemiec po lata 80. XX w. Zamachy dokonywane przez skrajną lewicę i skrajną prawicę ukazane zostały na tle zmieniającego się stosunku społeczeństwa niemieckiego do przemocy. Artykuł pokazuje, że przejście od „kultury przemocy” do postaw pacyfistycznych niewiele zmieniło w tej kwestii. Różnica dotyczy bardziej form działania niż jego zakresu. Wojowniczy radykalizm polityczny pozostał stałym elementem niemieckiego życia politycznego.

Aleksandra Moroska-Bonkiewicz, Prawicowy ekstremizm w Republice Federalnej Niemiec – zagrożenie dla demokracji?

Przedmiotem analizy jest znaczenie partii ekstremistycznej prawicy na scenie politycznej RFN. Głównym celem jest odpowiedź na pytanie, czy prawicowy ekstremizm stanowi obecnie zagrożenie dla demokracji w Niemczech oraz jakie są perspektywy jego dalszego rozwoju. Uwaga skoncentrowana została na arenie wyborczej i parlamentarnej, a także potencjale organizacyjnym oraz personalnym partii. Aby prawidłowo oszacować możliwości rozwoju prawicowego ekstremizmu zdefiniowane zostały źródła dotychczasowych sukcesów i porażek badanych partii - NPD, DVU i REP. Analiza unaoczniała, że zarówno na arenie wyborczej, jak i parlamentarnej partie te stanowią zjawisko marginalne. Wyjątkiem są sporadyczne sukcesy na płaszczyźnie lokalnej. Największą popularnością

cieszy się obecnie NPD, której siła koncentruje się w krajach wschodnich federacji. Źródłem słabości skrajnej prawicy jest w głównej mierze czynnik kulturowy – potępienie i izolacja prawicowego ekstremizmu oraz agency factors – słabość organizacyjna partii. Nieco mniejsza, choć również znacząca jest siła integracyjna partii głównego nurtu i skrajnej lewicy. NPD jest obecnie jedynym zdolnym do działania ugrupowaniem ekstremalnie prawicowym w Niemczech. Piętno narodowego socjalizmu oraz twardy ekstremizm NPD powodują jednak, że nie ma ona w dającym się przewidzieć czasie szans na uzyskanie szerszego uznania i wejście do Bundestagu. Ekstremistyczna prawica, obecnie i w najbliższej perspektywie, nie stanowi zagrożenia dla demokracji w Niemczech.

Karolina Churska-Nowak, Michał Kuś, Baskijskie ruchy separatystyczne a media regionalne

Działalność baskijskich ruchów separatystycznych, z najbardziej znaną organizacją terrorystyczną ETA na czele, to jedno z kluczowych zagadnień w hiszpańskiej agendzie politycznej już od drugiej połowy rządów generała Franco. W okresie demokratycznej transformacji, mimo podejmowanych prób (przede wszystkim przyznania regionowi daleko idącej autonomii), problem ten nie został rozwiązany. Co więcej, w wyniku zamachów organizowanych przez baskijskich terrorystów zginęło już blisko tysiąc osób. W dalszym ciągu zjawisko baskijskiego separatyzmu stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla konsolidacji systemu politycznego Hiszpanii oraz jedności tego kraju, tak przecież zróżnicowanego etnicznie i kulturowo. Dobrą ilustracją odrębności i specyfiki Kraju Basków są tamtejsze media regionalne. Nie inaczej niż pozostałe instytucje społeczne tej części Hiszpanii są one uwikłane w targające regionem zawirowania natury politycznej. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, iż z racji pełnionej funkcji społecznej (dostarczanie informacji, tworzenie płaszczyzny debaty publicznej) znajdują się one zwykle w centrum dyskusji, toczonej na poziomie ogólnokrajowym i regionalnym, dotyczącej różnych wizji rozwoju i przyszłości regionu.

Grażyna Strnad, Radicalism of the South Korean Student Movement (1980-1989)

Od początku powstania Republiki Korei w 1948 r. radykalna działalność południowokoreańskich studentów była stałym elementem politycznego krajobrazu. Na początku lat osiemdziesiątych, szczególnie po brutalnym stłumieniu prodemokratycznego powstania w Kwangju i przejściu władzy w państwie przez generała Chun Doo Hwana studenci głosili radykalne hasła nawołujące do politycznych zmian. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych Korea Południowa weszła na drogę demokratycznych zmian. W tym czasie organizacje ruchu studenckiego, w tym organizacje o charakterze radykalnym, zaangażowały się w proces demokratycznych zmian w kraju. Zmieniająca się sytuacja międzynarodowa, a także ujawniający się wewnętrzny konflikt w opozycji demokratycznej sprawił, że radykalizm w południowokoreańskim ruchu studenckim z czasem stracił swoje dawne znaczenie i przestał być atrakcyjną alternatywą politycznej zmiany.

Marzena Pomorska, Ekstremizm polityczny z perspektywy polityczno-psychologicznej

Artykuł podejmuje problem ekstremizmu politycznego. Nakreśla kwestie terminologiczne oraz wskazuje na problemy w konstruowaniu definicji samego pojęcia na gruncie nauk politycznych. Wskazuje, jak dynamiczny jest to termin oraz jak jego rozumienie determinowane jest kontekstem polityczno-historycznym. Skupia się również na problemie samego człowieka – ekstremisty, nakreślając podstawowe nurty badań psychologii politycznej, które starają się znaleźć odpowiedź na pytanie „kim jest ekstremista?” oraz co popycha ludzi do aktywności politycznej w jej ekstremalnej formie.

Witold Ostant, Współpraca Unii Europejskiej i Federacji Rosyjskiej w zwalczaniu terroryzmu

Artykuł przedstawia współpracę pomiędzy Unią Europejską a Federacją Rosyjską w dziedzinie zwalczania terroryzmu. Szczególną uwagę zwrócono na implementacje wspólnych deklaracji ustalanych na szczytach UE-FR. Ukazano rozdzźwięk pomiędzy systemami prawnymi obu podmiotów i wynikające z tego różnice. Podkreślono również brak wyraźnej woli politycznej władz FR do zasadniczych zmian w prawodawstwie oraz ratyfikacji umów międzynarodowych, szczególnie tych z zakresu ochrony praw człowieka oraz ochrony danych osobowych. Przedstawiono również prognozę na najbliższe lata rozwoju współpracy pomiędzy UE a FR..

Jakub Koralewski, Polityczny radykalizm na Ukrainie

Przez ostatnie dwadzieścia lat Ukraina walczyła o swoje miejsce w ramach europejskiego ładu demokratycznego. Po rozpadzie ZSRR ukraińskie elity rozpoczęły budowę państwa demokratycznego, które stale lawiruje pomiędzy Federacją Rosyjską, byłymi członkami Związku Radzieckiego i Europą. Ukraina jest jednym z nielicznych krajów byłego ZSRR gdzie nie doszło do rozkwitu groźnych dla instytucji państwa i obywateli ekstremizmów lokalnych i etnicznych, zamachów terrorystycznych, konfliktów zbrojnych. Ukraińskie elity państwowe, bez względu na rodowód polityczny potrafiły rozwiązać najważniejsze problemy związane ze statusem Autonomicznej Republiki Krym, Flotą Czarnomorską, repatriacją Tatarów Krymskich. Gorzej wygląda sytuacja w ramach wewnętrznego systemu politycznego, gdzie od lat trwa zażarta walka między głównymi konkurentami o kształt państwa ukraińskiego. Na peryferiach tego sporu powstają różnego rodzaju partie i ruchy polityczne, które perspektywicznie mogą stanowić zagrożenie dla aktualnie rządzących.

Rafael Cambinda, Radykalizacja społeczeństw w Afryce

Głównym celem publikacji jest przedstawienie czterech etapów radykalizacji społeczeństwa afrykańskiego: dążenia do likwidacji systemu kolonialnego, czasu budowania niepodległości państw, epoki po zakończeniu zimnej wojny i współczesnych wydarzeń na początku XXI w.

W pierwszym etapie protestowano przeciwko m.in. represyjnemu prawu kolonizatorów, zawłaszczaniu życia prywatnego, ograniczeniu wolności osobistej oraz stosowaniu różnych form dyskryminacji wobec rdzennych Afrykańczyków. Powstanie ruchów radykalnych w celu przeciwstawiania się kolonizatorom doprowadziło do uzyskania niepodległości przez wiele afrykańskich państw.

Jednak nie oznaczało to końca niestabilności i likwidacji różnic w poziomie życia pomiędzy poszczególnymi warstwami społecznymi. Rządy nowo powstałych państw nie były przygotowane do samodzielnego rządzenia i kierowania gospodarką, co przyczyniło się do pogłębiania biedy. Spowodowało to radykalizację społeczeństwa, nasilenie konfliktów społecznych, a w rezultacie walkę przeciwko własnym rządom, nieuczciwym i niezdolnym do rozwiązywania problemów obywateli. Wybuchły liczne wojny domowe i konflikty międzynarodowe. Niedojrzałość do demokracji wielu przywódców rządzących w Afryce była powodem rozpętania wielu krwawych wojen domowych.

Bezwzględne i wieloletnie rządy dyktatorskie w wielu krajach afrykańskich, utrzymujące się złe warunki egzystencji powodowały długotrwałe napięcia w społeczeństwie. W efekcie pojawiła się kolejna fala ruchów radykalnych wywołujących zbrojne protesty przeciwko urzędującym prezydentom. Przykładem tego są wydarzenia notowane w północnej Afryce na początku XXI w.